

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae Sive Ius Ecclesiasticum

Wiestner, Jacob

Monachii, 1706

II. De Probatione per Inspectionem Ocularem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62656)

que, juxta l. *Testium* 18. C. de *Testib.* & concedit Haunold. n. 79. sed etiam duorum vel trium, omni exceptione maiorum, depositionibus ostendi possunt.

ARTICULUS II. De Probatione per Inspectionem ocularem.

SUMMARIUM.

24. Frequens in Judicii usus est hujus inspectionis:
25. Quae peragenda est auctoritate judiciali.
26. Citatis partibus, & plerumque adhibitis aliis personis.
27. Rite peracta optima probatio est.
28. Humani corporis inspectio sere indecora est, & saepe fallax.
29. In causis tamen Matrimonialibus aliquando adhibenda est.
30. Sive Jus, sive ratio spectetur.

24. **A**D casuum in iudicium deductarum expeditionem non raro adhibetur, & saepe plurimum confert inspectio rei ocularis & fama: quarum proinde specialem generali Probationum explicationi subijcere, & Decretalibus proposito earum quaternario praemittere juvabit.

Inspectio itaque ocularis est Probatio, qua per ipsam rei, in aut extra iudicii locum oculis subjecta, intuitionem de re dubia & controversa iudici fit fides; sic enim, cum caedum, aut vulnerationum causa in iudicium veniunt; cum, ob novi aedificii structuram, aut veteris immutationem, novi operis nuntiatio fit, aut a ruinosis vicini propriis aedibus damnum timetur, istiusque infecti petitur cautio; cum de fundi, Parochiae,

oppidi, territorii finibus, seu limitibus inter aliquos contentio est: cum, ob conjugum alterius impotentiam, ad matrimonii dissolutionem agitur &c. ad ocularem inspectionem, tanquam veritatis investigandae, viam caeteris expeditiorem, & aliquando omnino necessariam, recurri solet.

Ea autem, ut ad causae definitionem proficiat, peragenda Imprimis est a iudice competente, per se, vel per aliam idoneam personam, quae ipse vices gerat, adhibito iudicii notario. Deinde, citatis partibus litigantibus: quibus etiam prius auditis plerumque decernitur; quia de Jure ad actum vocandi sunt omnes, quorum interest, l. *De unogquoque* 47. pr. ff. de *Re judic.* partium autem, inter quas controversia, ocularis inspectionis auxilio decidenda, vertitur, utriusque, ei praesentem esse ad causae solutionem, plerumque interest. Nisi tamen iudex, ejusmodi inspectionem tantum suscipiat ad se informandum intrupendumque; tali enim casu partis citationem non necessariam, cum Felino in c. *In nomine* 2. de *Test. & attest.* n. 2. & *Marranta de Ord. Judic.* p. 6. de *Citatione*, n. 20. tradit Gaill. *Lib.* 1. *observat.* 26. n. 10. Demum, adhibenda ad eam plerumque sunt aliae personae, ut aliquando testes, ad rem iudicis oculis & accuratiori examini declaratione aliqua subijciendam, a parte litigante producti: rei specialiter periti, puta medici & chirurgi, ad cadaveris & vulneris, obstetrices & aliae honestae matronae ad muliebris corporis, architecti ad ruinosi aedificii aut novi operis, agri mensores ad fundorum & limitum controversorum inspectionem &c. itaque, de eo, quod verum esse cognoverint, sincerè edicendo, deferendum est iuramentum: nisi hoc generaliter praestitissent in officii susceptione, aut ea

aut ejus, quam proficiuntur Artis, ut loquimur, jurati sunt Magistri, Engel ad hanc Rubric. n. 12.

27. Ita factam inspectionem ocularem, ex eaque ortam facti evidentiam aliqui, perinde ut judicialem confessionem, e proprie dictarum probationum numero eliminant; quod etiam ipsa non minus, quam ista, probandi onere relevet; cum iudicis oculis subijciat ipsam veritatem, ad quam manifestandam probatio in iudicio exigitur & adhibetur. Alii vero, eam non solum probationem esse, ajunt, sed optimo cuique istarum generi accensent: imò probationum omnium validissimam, uno ore pronuntiant, arg. l. Si irruptione 8. in fine ff. Fin. regund. & l. Pedicula 32. §. 5. ff. de Auro & arg. legato, Gaill. cit. observat. 26. n. 9. quod etiam, cum lege vel statuto alia probationes non admittuntur, ex facti evidentia & oculari inspectione desumpta demonstratio non rejiciatur, ut cum Baldo ac Salicero in l. Si quis 17. C. de Testibus tradunt Mascardus de Probat. Proem. q. 8. n. 9. & sententiam, de cuius iniquitate per facti evidentiam constat, in rem iudicatam non transire, cum eodem Baldo in l. 1. C. Sent. restindi non posse, idem notat num. 16.

28. Oculari hac inspectione facti seu rei evidentia frequenter, non tamen semper obtinetur; quod sæpe fallatur oculus, & ejus, quæ investigatur, veritatis certa indicia desiderentur; ut ad plenam de re fidem iudici faciendam & ferendam sententiam circumspectione maxima & aliunde adictis argumentis sit opus; ne fallentis oculi iudicio deceptus, quam non satis providè tulit, se postea prodente & comperta veritate, retractare compellatur. Ubi

Dubium est, an ad matrimonialis causæ faciliorem definitionem humani corpo-

ris inspectionem liceat adhibere, Ratio dubitandi est; quod tales inspectiones non solum indecoræ, sed dubiæ quoque & incertæ, sæpèque fessellissè deprehensæ sint, juxta illud S. Cypriani, Nec aliqua puret, se hac excusatione posse defendi, quod inspicere & probari possit, an virgo sit; cum & oculus & manus obstetricum sæpe fallantur, can. Nec aliqua, 27. q. 1. ut non immeritò Syagrius Episcopus, quod Virginis inspectionem fieri iussisset, à S. Ambrosio acerba correptione fuerit reprehensus, Lib. 8. Epist. 68.

Ratio hæc, ad inspectionem illam non facile deveniendum, omnino persuadet. Ejus tamen usum non aliquando licitum, aut necessarium, non evincit; cum, licet ei locus non sit, quando impotentia signa omnino evidentia certaque, aut saltem verisimilia habentur: neque etiam statim, quando ea sunt dubia; quia his casibus aliquando matrimonium sine ulla alia probatione dissolvendum: aliquando rei veritas delatione juramenti, aut huic accedente triennalis cohabitationis experimentò investiganda est, juxta formam, c. Laudabilem 5. de Frigid. & malef. præscriptam & declarandam Lib. 4. Tit. 15. à n. 49.

Ei tamen locus, imò eà aliquando opus est, quando, cohabitationis & experientia trienniò exactò, unius impotentiam alter negat, alter affirmat: vel fatetur quidem uterque, sed eam ex viri debilitate aliòve defectu mulier, aut ex istius arctitudine provenire vir contendit; his enim casibus ejus, cujus impotentia dubia est, corporis inspectionem: si id muliebri, per obstetricas aliàsve honestas matronas: si virile est, per medicos & chirurgos faciendam approbat Jus, can. Quod si, 27. q. 1. c. Fraternalitatis 6. c. fin. de Frigid. & malef. c. Proposuit 4. c. Causam, 14. hic: quò & can. Quod si cit. textu ejusdem mulieris iterata in-

§ 3

rata in-

rata inspectio est præcepta. Ratio solida est; quia causa, quibus de conjugio dissolvendo ob alterius impotentiam, & de ista probanda agitur, gravissima sunt, propter maximū præjudiciū & periculum animæ, quod, præter alia haud sanè levia incommoda, matrimonii validè initi dissolutio, aut invalidi approbatio affert: & judicem obligat, ut, quā veritas investigari & manifestari potest, diligentiam nullam omittat, ut in *c. fin. cit.* cum Glosa *fin.* Hostiensis n. 2. Panormit. n. 5. Alex. de Nevo n. 15. & Interpp. cæteris observant Brunellus de *Sponsal. conclus.* 28. n. 2. Pacianus de *Probat. lib. 2. cap. 1. n. 28.* & alii apud Sanchez *Lib. 7. de Matrim. disp. 107. n. 1.* rectè monentem, in matrimonii valore & nullitate investiganda, propter singularem negotii arduitatem, cautelam maximam & quascunque possibiles probationes adhibendas. Cùm ergo, an fæmineum corpus post diu continuatam experientiam integrum, violatūmve; an id, aut virile ad actus conjugales habile, aut secus, sive impotens sit, ejus inspectione & contrectatione etiam deprehendi sæpè possit, deficientibus, quæ rei veritatem patefaciant, probationibus aliis, ad obstetricum, medicorum, chirurgorum peritiam & explorationem recurrere, est necesse.

30. Neque in contrarium urget ratio dubitandi; quia inspectionis indecentiam tollit necessitas & periculum animarum, imminens ex conjugii non satis circumspècta dissolutione, approbatione: &, licet medicorum peritia, obstetricum oculus, manusque aliquando fallantur, earum tamen exploratione impotentiam frequenter detegi, & probabilia saltem ejus indicia deprehendi, communis DD. sensus & usus docet. S. Ambrosio, si contrarius sit, prævalet in contrarium al-

legati D. Cypriani aliorumque PP. & SS. Pontificum Authoritas atque Ecclesie perpetua Praxis. Sed nec ipse adversatur, quia *l. cit. de inspectione* Monialis, non conjugis: eaque non ad impotentiam & ex ista provenientem matrimonii nullitatem detegendam, sed alio fine adhibita agit, Gonzalez in *c. Proposuiti cit. n. 10.*

ARTICULUS III.

De Probatione per Famam.

SUMMARIUM.

31. *Fama alia Hominis dicitur, alia inter homines:*
32. *Qua, ut in dubio probet, ipsa probanda est,*
33. *Per duos testes legitimos,*
34. *De publico & communi sensu dependentes,*
35. *Vel per instrumenta.*
36. *In Criminalibus ferè neque ad penam, neque ad torturam;*
37. *Ad inquisitionem tamen & purificationem Canonicam sufficit.*
38. *In Civilibus plerumque probationis semiplene:*
39. *Aliquando ipsa majorem,*
40. *Aliquando minorem vim habet.*

Fama alia Hominis, alia Inter homines esse dicitur. Illa concernit & auget hominis honorem: &, si bona, opponitur infamie: si mala est, minuit existimationem, & infamiam reddit. Ista, cùm de re aliqua inter homines est, de ea fidem, aliquando etiam in judicio, faciendi vim habet. Posteriori hóc sensu accepta

Fama est Populi sive alicujus provincie vel loci hominum commune, consensans &